

Павло Молочко

*доцент, кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології та державного управління
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДТРИМКИ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ УКРАЇНИ У ПАРЛАМЕНТСЬКІЙ КАМПАНІЇ 2019 РОКУ: ПРИКЛАД ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Досить часто Чернівецьку область називають моделлю України в мініатюрі, обумовлюючи це тим, що соціально-політичні та економічні процеси, які відбуваються в області є характерними для всієї країни. Водночас останні парламентські вибори засвідчують, що попри збереження загальнонаціональних тенденцій, Чернівецька область демонструє і ряд своїх особливостей, які впливають на загальну підтримку політичних партій в регіоні.

Чернівецька область поділена на чотири виборчі округи: 201 – більша частина міста Чернівці; 202 – Вижицький, Кіцманський, Путильський райони, частина Сторожинецького району; 203 – частина міста Чернівці (6 виборчих діляниць), Герцаївський, Глибочький, Новоселицький райони, частина Сторожинецького району; 204 – місто Новодністровськ, Заставнівський, Кельменецький, Сокирянський, Хотинський райони. Кожен з цих округів має свою особливу специфіку підтримки політичних сил, що суттєво впливає на загальний результат в області.

Однією з найбільших інтриг парламентської передвиборчої кампанії 2019 р., яка визначила стратегію поведінки як політичних партій, так і кандидатів у мажоритарних округах, стало висування кандидатів у мажоритарних виборчих округах від партії “Слуга народу”. Вже з перших днів після оголошення дострокових парламентських виборів партія “Слуга народу” мала найвищий рівень підтримки в області, а кандидатам від партії у мажоритарних округах пророкували перемогу, при тому, що було невідомо, хто саме буде балотуватись. Очікування з висуванням кандидатів у мажоритарних округах від партії “Слуга народу”, підштовхувало окремих політиків висловлювати публічно свою підтримку партії, з метою привернути до себе увагу як представників партії, так і електорату. Така стратегія призвела до того, що після офіційного оголошення кандидатів від партії, всі ті, хто публічно оголошував підтримку партії були змушені або відмовитись від балотування, або знімати свої кандидатури. Ще однією особливістю передвиборчої кампанії в області стало те, що всі діючі депутати вирішили балотуватись у якості самовисуванців. І якщо у випадку М. Федорука (201 в.о.) та М. Бурбака (204 в.о.) таке рішення стало очікуваним, через неучасть партії “Народний фронт” у виборах, то балотування депутатів від “Блоку Петра Порошенка” у якості самовисуванців (О. Продан – 201 в.о., І. Рибак – 202 в.о., Г. Тиміш – 203 в.о.), хоч і було зрозумілим з стратегічної точки зору, але мало негативний ефект при голосуванні виборців. Негативний ефект при

голосуванні пояснюється тим, що поряд з самовисуванцями, які асоціювались з командою П. Порошенка, у кожному з виборчих округів було висунуто кандидатів від партії “Європейська солідарність”. Зрештою, це призвело до того, що на фоні падіння підтримки партії П. Порошенка, представники його команди були змушені боротися не тільки з опонентами, але й між собою.

Варто відзначити, що на всіх виборчих округах більшість кандидатів у депутати по мажоритарному округу були висунуті політичними партіями. З 68 кандидатів, що були включені до виборчих списків, 38 були представниками політичних партій. Загалом своїх кандидатів у мажоритарних округах в області висунули 14 політичних партій, 13 з яких були представлені у списках по багатомандатному виборчому округу та 1 партія (партія Хвиля), яка мала тільки кандидатів у мажоритарних округах. Тільки 6 політичних партій висунули своїх представників у всіх мажоритарних округах області (Слуга народу, Опозиційна платформа – За життя, Європейська солідарність, Свобода, Батьківщина та Самопоміч), 2 партії мали кандидатів у трьох округах (Сила і Честь, Радикальна партія Олега Ляшка), 2 партії мали кандидатів у двох округах (Патріот та Опозиційний блок), 4 партії – по одному кандидату (Сила людей, Хвиля, Голос, Аграрна партія України).

Таблиця 1

Основні електоральні показники по виборчих округах Чернівецької області

Номер округу	Кількість виборців	Отримали бюлетені	% участі	Кількість кандидатів (від партій / самовисуванці)	Результат переможця в одномандатному окрузі
201	170407	72362	40-45 %	20 (11/9)	24243 (34,6 %)
202	175899	72488	40-45 %	19 (10/9)	26023 (37,0 %)
203	175443	69735	40-45 %	17 (9/8)	18425 (27,0 %)
204	164422	74092	40-45 %	12 (8/4)	36780 (51,0 %)
	686171	288677	40-45 %		

*Складено на основі даних з сайту Центральної виборчої комісії [5].

Участь виборців Чернівецької області традиційно є нижчою на парламентських виборах ніж на президентських. Поряд з цим останніми роками прослідковується ще й тенденція до зниження явки, якщо у 2012 р. явка виборців становила 59,6 %, у 2014 р. – 48,52, то у 2019 р. – лише 4 %.

Чернівецька область на виборах продемонструвала одностайну підтримку партії “Слуга народу”, адже перемогу у всіх одномандатних округах здобули представники партії, а сама партія стала беззаперечним лідером при голосуванні за партійні списки. Незважаючи на такий переконливий результат, цьогорічні вибори черговий раз довели відсутність зв’язаного голосування, адже результати партії та кандидата від партії на

окрузі можуть відрізнятися суттєво. Якщо говорити про кандидатів від партії “Слуга народу”, то лише у 204 в.о. кандидат у народні депутати В. Божик зумів отримати наближений результат до результату партії в окрузі – 51,07 та 53, % відповідно. У інших округах результати мажоритарників хоч і були суттєвими, порівняно з іншими кандидатами, але суттєво поступались результату партії. Так, у 201 в.о. кандидатка Лис О. отримала 34,6 % голосів виборців, а партія – 44, %, у 202 в.о. М. Заремський – 37,0 %, партія – 52,79, у 203 в.о. Г. Мазурашу – 27,04 %, партія – 52,0 %. Такий розрив у результатах характерний не тільки для партії “Слуга народу”, але й для інших політичних партій (Європейська Солідарність, Радикальна партія Олега Ляшка, Сила і Честь). На нашу думку, такий результат пояснюється не стільки підтримкою самої партії, скільки підтримкою її лідерів на загальнонаціональному рівні. Водночас були зафіксовані випадки, коли кандидати від партій у мажоритарних округах отримували більшу підтримку, ніж політичні партії, які їх висунули. Якщо у випадку партій-аутсайдерів цьогорічних виборів, насамперед партія “Самопоміч”, це можна пояснити активнішою роботою мажоритарників на фоні фактичної зупинки виборчої кампанії партією, а також використанням наявних соціальних зв'язків, то у випадку лідируючих партій, насамперед “Опозиційна платформа – За життя”, можна говорити про високий особистий рейтинг кандидатів у окрузі (В. Михайлишин – 201 в.о.) та задіяння ресурсів з активізації електорату (М. Жар – 203 в.о.).

Як видно з таблиці 2, за результатами голосування у Чернівецькій області тільки 4 політичні партії отримали понад % – “Слуга народу” (50,6 %), “Батьківщина” (10,2 %), “Опозиційна платформа – За життя” (8,8 %), а також “Європейська Солідарність” (6,7 %). Такий результат, дозволяє стверджувати, що хоч результат по області і відображає загальнонаціональні тенденції, водночас область має свою електоральну специфіку. Разом з тим, за результатами голосування у округах, і інші партії отримували підтримку понад % голосів виборців. Так, у 201 в.о., окрім зазначених вище партій, понад % голосів виборців отримали партії “Голос” (8,7 %) та “Сила і Честь” (5,2 %). У 202 та 204 в.о. до “прохідних” належить і “Радикальна партія Олега Ляшка” (5,8 % та 8,1 % відповідно).

Цікавою є тенденція у 203 в.о. де за результатами голосування тільки 3 політичні партії отримали понад % голосів виборців.

Нерівномірність підтримки політичних партій в області підтверджується і проведеними нами розрахунками індексу націоналізації (у нашому випадку регіоналізації) партійної системи. Для розрахунку індексу націоналізації (регіоналізації) партійної системи нами було використано формулу запропоновану Г. Голосовим та В. Григор'євим [4], а саме:

$$IPSN = \sum_{i=1}^n \left(\left(1 - \frac{n - \left(\sum_{i=1}^n s_i \right)^2 / \sum_{i=1}^n s_i^2}{n-1} \right) p_i \right),$$

де n – кількість виборчих округів; s_i – процент голосів отриманий i -ою партією у кожному окрузі; а p_i – частка голосів отриманих i -ою партією у країні (у нашому випадку регіоні) загалом.

Таблиця 2

Результати голосування за списки політичних партій по округах в Чернівецькій області

Партія	201		202		203		204		По області	
	Голосів	%	Голосів	%	Голосів	%	Голосів	%	Голосів	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Політична партія "Слуга народу"	32014	44,3	37720	52,8	35856	52,1	39337	53,6	144927	50,7
Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина"	5762	7,97	9448	13,2	7430	10,8	6722	9,16	29362	10,3
Політична партія "Опозиційна Платформа – За Життя"	6474	8,96	3655	5,11	10070	14,6	5172	7,05	25371	8,87
Політична партія "Європейська Солідарність"	7757	10,7	4429	6,2	3123	4,53	3892	5,3	19201	6,71
Політична партія "Радикальна Партія Олега Ляшка"	1367	1,89	4163	5,83	2417	3,51	5951	8,11	13898	4,85
Політична партія "Голос"	6352	8,79	2615	3,66	1894	2,75	2178	2,97	13039	4,55
"Сила і честь"	3800	5,26	2192	3,07	1612	2,34	2549	3,47	10153	3,55
Політична партія "Українська стратегія Гройсмана"	1745	2,41	1236	1,73	915	1,33	1601	2,18	5497	1,92
Всеукраїнське об'єднання "Свобода"	1786	2,47	1715	2,4	735	1,07	1098	1,5	5334	1,86
Політична партія "Опозиційний блок"	908	1,26	913	1,28	1076	1,56	1018	1,39	3915	1,36
Партія Зелених України	354	0,49	812	1,14	1138	1,65	775	1,06	3079	1,07
Політична партія "Партія Шарія"	1578	2,18	363	0,51	493	0,72	477	0,65	2911	1,01
Політична партія "Громадянська позиція"	851	1,18	543	0,76	413	0,47	431	0,59	2150	0,75
Об'єднання "Самопоміч"	562	0,78	383	0,54	325	0,6	418	0,57	1776	0,62
Аграрна партія України	88	0,12	279	0,39	282	0,41	902	1,23	1551	0,54

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Рух нових сил Михайла Саакашвілі	495	0,68	256	0,36	241	0,35	225	0,31	1217	0,42
“Сила людей”	106	0,15	157	0,22	230	0,33	172	0,23	665	0,23
“Сила права”	89	0,12	166	0,23	172	0,25	162	0,22	589	0,2
Політична партія “Патріот”	72	0,1	152	0,21	203	0,29	131	0,18	558	0,19
Політична партія “Соціальна справедливість”	52	0,07	134	0,19	136	0,2	102	0,14	424	0,14
Всеукраїнське об’єднання “Факел”	22	0,03	69	0,1	55	0,08	47	0,06	193	0,06
Політична партія “Незалежність”	29	0,04	57	0,08	52	0,08	35	0,05	173	0,06

*Складено на підставі даних з офіційного сайту Центральної виборчої комісії (https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp306_npt001f01=919.html)

На основі проведених нами розрахунків, було встановлено, що індекс націоналізації (регіоналізації) партійної системи для Чернівецької області за результатами парламентських виборів 2019 р. становить 0,918. Для порівняння за результатами парламентських виборів 2014 р. цей показник дорівнював 0,92. Такі показники свідчать про достатньо великий рівень націоналізації (регіоналізації) партійної системи.

Окремо нами було розраховано і індекс партійної націоналізації (регіоналізації) для кожної партії, що брали участь у виборах у багатомандатному виборчому окрузі. За результатами підрахунку встановлено, що найвищі показники націоналізації (регіоналізації) мають партії “Слуга народу” (0,9928), “Опозиційний блок” (0,99), “Самопоміч” (0,97) та “Батьківщина” (0,95). Найнижчі показники індексу націоналізації (регіоналізації) мають “Радикальна партія Олега Ляшка” (0,74), “Голос” (0,69), “Партія Шарія” (0,59) та “Аграрна партія України” (0,50). Інші партії отримали показник в межах 0,81 – 0,92.

Попри те, що більшість партій, які брали участь у парламентських виборах мають достатньо високий індекс партійної націоналізації (регіоналізації), варто відзначити те, що на парламентських виборах всі партії, чії лідери брали участь у президентській кампанії 2019 р., втратили свою підтримку, порівняно з підтримкою своїх лідерів. Як видно з таблиці 3, партіями, яким вдалося покращити свій результат стали партії “Слуга народу” та “Опозиційний блок”. Партія “Слуга народу” отримала 50, % голосів виборців по області, тоді як В. Зеленський отримав 3 % по області у I турі голосування, а “Опозиційний блок” – 1, %, при тому, що О. Вілкул набрав 1, %. Ідентичний результат

отримала “Опозиційна платформа – За життя”, а саме 8, % отримала в області партія, а один з її лідерів Ю. Бойко, у I турі президентських виборів, отримав % голосів виборців області. Інші партії, як видно у наведеній таблиці, погіршили показники своєї підтримки.

Таблиця 3

Зведені результати голосування на президентських та парламентських виборах 2019 р. у Чернівецькій області

Партія / кандидати	201				202				203				204				По області			
	Парламентські		Президентські		Парламентські		Президентські		Парламентські		Президентські		Парламентські		Президентські		Парламентські		Президентські	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Слуга народу / Зеленський В.О.	33014	44,3	33648	32,6	37720	52,8	27583	28,2	35856	52,1	30396	33,9	39337	53,6	27654	29,6	144927	50,7	119821	31
Батьківщина / Тимошенко Ю.В.	5762	8	14008	13,6	9448	13,2	25077	25,6	7430	10,8	17960	19,7	6722	9,2	18760	20,1	28862	10,3	75835	19,7
Опозиційна платформа – За життя / Бойко Ю.А.	6474	9	7891	7,7	3655	5,1	6365	6,5	10070	14,6	13143	14,4	5172	7,1	7275	7,8	25371	8,9	34674	9
Європейська Солідарність / Порошенко П.О.	7757	10,7	19252	18,7	4429	6,2	13838	14,1	3123	4,5	5932	10,9	3892	5,3	11304	12,1	19201	6,7	54326	14
Радикальна партія / Лещенко С.В.	1367	1,9	2444	2,4	4163	5,8	8078	8,3	2417	3,5	6521	7,1	5951	8,1	12032	12,9	13898	4,9	29075	7,5
Сила життя / Олександр П.	3800	5,3	9287	9	2192	3	3475	3,5	1612	2,3	3035	3,3	2549	3,5	4416	4,7	10153	3,6	20213	5,2
Свобода / Кошунський Р.В.	1786	2,5	1728	1,7	1715	2,4	1567	1,6	735	1,1	666	0,72	1098	1,5	1105	1,2	5334	1,9	5066	1,3
Промислова партія / Грищенко А.С.	851	1,2	7899	7,7	543	0,8	4562	4,6	413	0,5	2839	3,11	431	0,6	4606	4,9	2150	0,8	19906	5,2
Опозиційний блок / Візюлюк Ю.	908	1,3	1857	1,8	913	1,3	840	0,9	1076	1,6	726	0,8	1018	1,4	1105	1,2	3915	1,4	4528	1,1

*Складено на основі даних з сайту Центральної виборчої комісії [5]

Результати парламентської кампанії 2019 р. дозволяють нам побачити не тільки динаміку змін підтримки політичних лідерів виборцями Чернівецької області, але й простежити процес переформатування національної партійної системи в регіональному розрізі. Одним із суттєвих факторів, що вплинув на переформатування партійної системи в області стала, насамперед, зміна електоральних вподобань електорату. У двох останніх парламентських виборчих кампаніях загалом брали участь 41 політична партія, з них 10 брали участь одночасно у двох кампаніях. Важливим фактором є те, що загалом партії, які брали участь у двох останніх виборах (при підрахунку ми об'єднуємо результат політичних партій “Опозиційна платформа – За життя” та “Опозиційний блок” у 2019 р., враховуючи, що ці дві партії у виборах 2014 р. брали участь як єдина політична сила “Опозиційний блок”) втрачають понад 1 % своєї підтримки (таблиця 4).

Серед всіх партій, що брали участь у виборах як у 2014 р. так і у 2019 р., 5 партій демонструють позитивну динаміку підтримки, а решта – негативну. Щоправда варто відзначити, що 2 партії (Партія Зелених України та Сила людей) хоч і отримали суттєве зростання підтримки виборців порівняно з результатами 2014 р., проте в масштабах всієї системи отримані ними голоси не дають підстав стверджувати, що ці партії мають вплив на розстановку політичних сил у регіоні. Серед партій, які були представлені у парламенті за результатами виборів 2014 р., тільки “Батьківщина” та “Опозиційна

платформа – За життя” демонструють значимі позитивні зміни електоральної підтримки, які отримали додаткових 2,8 % та 7,3 % відповідно. Стосовно партії “Батьківщина”, то зростання її підтримки на парламентських виборах 2019 р. можна пояснити систематичною роботою партійних осередків в області, що підтверджується також і результатами виборів до ОТГ.

Таблиця 4

Динаміка зміни партійної підтримки партій, що брали участь у двох останніх електоральних циклах

Назва	Парламентські вибори 2019, у %	Парламентські вибори 2014, у %	Різниця, у %
Всеукраїнське об'єднання “Батьківщина”	10,26	7,457850464	2,80
Політична партія “Опозиційна платформа – За життя” + політична партія “Опозиційний Блок” / Опозиційний Блок	10,23	2,857804734	7,37
Політична партія “Європейська Солідарність” / Блок Петра Порошенка	6,71	21,20413493	-14,49
Політична партія “Радикальна партія Олега Ляшка”	4,85	8,793337906	-3,94
“Сила і честь”	3,55	0,077620131	3,47
Всеукраїнське об'єднання “Свобода”	1,86	4,823278819	-2,96
Партія Зелених України	1,07	0,17569828	0,89
Політична партія “Громадянська позиція”	0,75	2,250382084	-1,50
Об'єднання “Самопоміч”	0,62	8,566494579	-7,95
Сила людей	0,23	0,108608012	0,12
Разом	40,13	56,31520994	-16,19

*Складено на основі даних з сайту Центральної виборчої комісії [5]

Ще одним цікавим фактором, що вплинув на переформатування партійної системи стало фактичне зникнення в регіоні переможця парламентських виборів 2014 р., а саме партії “Народний фронт”. Якщо на виборах 2014 р. партія отримала в області 32, % голосів виборців, а її представники отримали перемогу у двох виборчих округах, то вже на виборах 2019 р. попередні переможці на 201 та 204 виборчих округах М. Федорук та М. Бурбак відповідно, хоч і отримали другі результати на своїх округах, але програли із суттєвим відривом представникам партії “Слуга народу”. Виходячи з цього можна припустити, що результат партії “Слуга народу”, багато в чому, залежить і від швидкого звільнення достатньо великої електоральної ніші. Безумовно, ми не можемо стверджувати, що виключно цей електорат став електоральною базою партії “Слуга

народу”, але зростаючий рейтинг партії у сукупності з такою перестановкою політичних сил в регіоні дозволив переможцям виборчої кампанії 2019 р. отримати один з найкращих результатів по Україні.

Такі особливості зміни електоральних вподобань підтверджуються і розрахунками з визначення електоральної волатильності, а саме індексу Педерсена. За результатами парламентських виборів 2019 р. індекс Педерсена для Чернівецької області становить 75,97. Такий показник, власне як і результати виборів, є черговим свідченням нестійкості партійної системи як регіону, так і України загалом. І хоча високий рівень електоральної волатильності характерний для всієї країни (національний індекс Педерсена становить 74,79), але можемо стверджувати, що в Чернівецькій області він, хоч і не суттєво, але вищий ніж в національному масштабі.

Переформатування партійної системи регіону підтверджується і розрахунками ефективної кількості партій. Для визначення кількості ефективних партій в області нами було використано одночасно індекси Лааксо-Таагепери (N_{LT}), Молінера (N_M), Данлеві-Бусека (N_B), Голосова ($N_{Голосов}$), а також додатковий індекс Таагепери (N_{∞}).

Таблиця 5

**Показники ефективної кількості партій за індексами
(за результатами голосування у Чернівецькій області)**

Показник	2014	2019
N_{LT}	5,667929554	3,489212385
N_M	3,296452236	1,36344526
N_B	4,3773855	2,731383378
$N_{Голосов}$	4,812039045	2,588960201
N_{∞}	3,086841445	1,973554371

*Розраховано на основі результатів парламентських виборів 2014 та 2019 рр.

Як видно з таблиці 5, показник ефективної кількості партій за результатами голосування у Чернівецькій області у 2019 р. суттєво зменшується, порівняно з результатами голосування 2014 р. Варто зазначити, що показник N для Чернівецької області, як і у 2014 р., так і у 2019 р. є меншим ніж загалом по Україні. Так, у 2014 р. показник N_{LT} для України становив 7,51, а по Чернівецькій області практично на 2 партії менше – 5,66. У 2019 р. цей показник для Чернівецької області вже не настільки менший, що на нашу думку, пов'язано зі зменшенням показника по країні загалом, а саме до 4,43 по Україні та 3,48 у Чернівецькій області.

Переформатування партійної системи у Чернівецькій області підтверджується також і розрахунками за додатковим індексом Таагепери (N_{∞}). Якщо у 2014 р. цей

показник становив 3,08, то у 2019 р. він досяг 1,97. А це, керуючись описом Р. Таагепери, дає підстави стверджувати про появу домінуючої партії у партійній системі регіону.

Таким чином, аналізуючи результати парламентських виборів та показники емпіричних вимірів можна стверджувати, що вибори 2019 р. відіграли суттєву роль у переформатуванні партійної системи на рівні Чернівецької області. Попри загальнозживане порівняння про те, що Чернівецька область відображає тенденції всієї країни, можемо стверджувати, що результати виборів демонструють, що таке порівняння є недоцільним. У Чернівецькій області незважаючи на специфіку виборчих округів сформувались чіткі електоральні вподобання, які є менш фрагментованими ніж по країні загалом, одним із свідчень чого є те, що в області менша кількість партій отримує підтримку у понад % голосів виборців. Водночас варто зауважити, що по аналогії з парламентськими виборами 2014 р., у найближчі роки може відбутись ще одне переформатування електоральних вподобань, а відтак і партійної системи регіону.

Список використаних джерел

1. Dunleavy P., Boucek F. Constructing the Number of Parties. *Party Politics*. 2003. vol.9, 3: pp.291-315.
2. Golosov G. Party system nationalization: The problems of measurement with an application to federal states. *Party Politics*. 2014. vol. 22, 3: pp. 278-288
3. Golosov G. The Effective Number of Parties: A New Approach. *Party Politics*. 2010. vol.16, 2: pp. 171-192.
4. Голосов Г., Григорьев В. Национализация партийной системы: Российская специфика. *Политическая наука*. 2015. 1: С. 128-156.
5. Центральна виборча комісія [Офіційний веб-сайт]. URL: <https://cvk.gov.ua/>